

نیازسنجی نشریه‌های فارسی کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان از دیدگاه مراجعان و کتابداران در سال ۱۳۸۸

سیروس امیدفر^۱

احمدرضا فخاری^۲

نوشین صرامی^۳

چکیده

هدف این پژوهش، بررسی نیازهای مراجعان به کتابخانه‌های عمومی در مورد نشریه‌های ادواری است. ابزار گردآوری داده‌ها دو پرسشنامه محقق ساخته مبتنی بر پرسشنامه‌های به کار رفته در پژوهش‌های مشابه است. پرسشنامه اول را ۸۰۰ نفر از مراجعان بودند که در مردادماه ۱۳۸۸ به کتابخانه‌های عمومی مراجعه و پرسشنامه را تکمیل کرده‌اند. پرسشنامه دوم را کتابداران کتابخانه‌های عمومی تکمیل کردند. یافته‌های پژوهش نشان داد بین نشریه‌های انتخابی ارسالی بر حسب درجه کتابخانه و علاقه و نیازهای مراجعان تفاوت‌های فراوانی وجود دارد. چنانچه تصمیم‌گیران درباره‌ی نشریه‌های ادواری خاص کتابخانه‌های عمومی، شیوه‌ی کنونی مجموعه‌سازی نشریه‌ها را ادامه دهند، مقادیر زیادی از بودجه خود را صرف خرید موادی می‌کنند که مورد توجه مخاطبان نیست. به نظر کتابداران و مراجعان، ده عنوان نشریه (حدود ۶۰٪) در بالای سیاهه پیشنهادی هر دو گروه قرار دارد. این عنوانها عبارتند از: اطلاعات هفتگی، خانواده، خانواده سبز،

۱. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان

sirusomidifar@hotmail.com

۲. کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی مرکز تحقیقات معلمان شهرستان خمینی شهر اصفهان

fakhari110@yahoo.com

۳. کارشناس کتابداری دانشگاه آزاد خمینی شهر nooshinsarrami@yahoo.com

راه زندگی، روزهای زندگی، سرآشپز، کامپیوتر، کودکان و مادران، موفقیت، هنر آشپزی. اشتراک این نشریه‌ها گامی همسو با خواست مراجعان است. کلیدواژه‌ها: نشریه‌های ادواری، کتابخانه‌های عمومی اصفهان، مجموعه‌سازی در کتابخانه‌های عمومی، نیازسنجی در حوزه نشریه‌های ادواری.

مقدمه

نشریه‌های ادواری، نشریه‌هایی هستند که در فاصله‌های زمانی مشخص، حاوی تعدادی مقاله منتشر می‌شوند و یکی از منابع اطلاعاتی مهم برای مراجعان به کتابخانه‌ها به شمار می‌روند. با وجود اینکه امروزه افراد اغلب اخبار روزانه را از طریق اینترنت، رادیو و تلویزیون به دست می‌آورند، مجله‌ها و روزنامه‌های چاپی در بسیاری از موارد و موضوعات هنوز هم جایگاه خود را دارند. در کتابخانه‌های عمومی که بنا به ماهیتشان به عموم مردم خدمت می‌کنند، اطلاعات جاری از طریق نشریه‌های چاپی بیشتر از سایر انواع کتابخانه مورد توجه است.

نشریه‌های ادواری بر اساس درجه کتابخانه از طرف نهاد کتابخانه‌های عمومی، به کتابخانه عمومی ارسال می‌گردد. اغلب برای همه کتابخانه‌های هم درجه در تمام نقاط کشور، تقریباً نشریه‌های یکسانی فرستاده می‌شود. این موردی است که احتمالاً با نیازهای مخاطبان همسو نیست. بنا بر رهنمودهای ایفلا و یونسکو، کتابخانه باید داده‌هایی را درباره نیازهای افراد و گروه‌های مختلف در جامعه جمع‌آوری و تحلیل کند. سپس براساس این نیازها، به تهیه منابع پردازد. (The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development, 2001)

چنانچه کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی از معیارهای مناسبی برای انتخاب منابع اطلاعاتی (شامل نشریه‌ها) استفاده نکنند، با خطر از دست دادن مشتریان یا افزایش نارضایتی استفاده‌کنندگان مواجه خواهند شد. رهنمودهای ایفلا/ یونسکو برای کتابخانه‌های عمومی (2001) تأکید می‌کند که خدمات کتابخانه باید با

نیازهای مختلف افراد جامعه در جوامع شهری و روستایی منطبق باشد. همچنین، در این رهنمودها اعلام شده است که خدمات کتابخانه عمومی باید بر اساس تحلیل نیازهای اطلاعاتی جامعه محلی (جامعه کتابخانه) ارائه گردد. ماده ۲ آیین‌نامه اجرایی قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۸۸) اعلام می‌دارد که کتابخانه عمومی، نهادی فرهنگی است که با مجموعه‌ای منظم از منابع مکتوب و ضبط شده در شکلهای مختلف، به منظور برآورده ساختن نیازهای اطلاعاتی، علمی، پژوهشی، آموزشی، تفریحی و غنی‌سازی اوقات فراغت عموم افراد جامعه، قطع نظر از سن، نژاد، جنسیت، مذهب، ملیت، زبان یا موقعیت اجتماعی آنها، به ارائه خدمات کتابداری و اطلاع‌رسانی می‌پردازد. مطابق با این قانون، کتابخانه عمومی باید بر نیازهای عموم افراد جامعه تأکید داشته باشد.

روش‌شناسی

داده‌های مورد نیاز این پژوهش با استفاده از دو پرسشنامه محقق‌مبتنی بر پرسشنامه‌های به کار رفته در پژوهشهای مشابه، گردآوری شده است. در پرسشنامه اول که مراجعان آن را تکمیل کرده‌اند، مشخصات مراجعه‌کننده و موضوعات و نشریه‌های مورد علاقه آنها مورد پرسش قرار گرفته است. پرسشنامه دوم که کتابداران آن را تکمیل کرده‌اند، میزان استفاده از نشریه‌ها در یک بازه زمانی یک ماهه را بررسی کرده است. همچنین، کتابداران در مورد نشریه‌های سفارش شده توسط مراجعان و نشریه‌های مناسب از نظر خودشان مورد پرسش قرار گرفتند. پرسشنامه‌ها ابتدا برای بررسی اولیه به ده نفر مراجعه‌کننده و ده نفر کتابدار خارج از جامعه پژوهش ارائه شد تا نظرات اصلاحی خود را اعلام کنند. از نظرات اصلاحی برای تهیه متن نهایی پرسشنامه استفاده شد.

جامعه این پژوهش شامل مراجعان و کتابداران تمامی کتابخانه‌های عمومی تحت پوشش اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان است. نمونه پژوهش در مورد کتابداران، شامل تمامی کتابداران مسئول بخش نشریه‌ها و در کتابخانه‌های کوچک، فردی است که مسئولیت نشریه‌ها را بر عهده دارد. در مورد مراجعان نیز شامل تمامی مراجعانی است که در طول مرداد ماه سال ۱۳۸۸ از کتابخانه‌های عمومی تحت پوشش اداره کل کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان استفاده نموده و تمایل به پرکردن پرسشنامه داشته‌اند. در مجموع، ۸۲۵ پرسشنامه توسط مراجعان و ۷۵ کتابدار تکمیل گردید و پاسخهای مندرج در آنها مبنای تحلیل قرار گرفت. داده‌های گردآوری شده بر اساس پرسشنامه در نرم‌افزار آماری اکسل کدگذاری و تجزیه و تحلیل شد.

نیازسنجی چیست؟

نیازسنجی، یعنی به کار بردن شیوه‌هایی که بتوان الگوی نیازها و خواسته‌های فرد، گروه و جامعه را تعیین کرد. اولین هدف نیازسنجی، تولید اطلاعات درباره نیازهای مردم، سازمانها و جامعه است تا به اتکای آنها، مشارکت مسئولانه کاربران (مصرف‌کنندگان) در طراحی، ایجاد، استقرار، و تداوم نظامها تأمین شود. نیازسنجی را از ملزومات اولیه جامعه‌ای که به مشارکت مردم در اداره نظام به عنوان یک اصل جدی نظر دارد، به شمار آورده‌اند (بابایی، ۱۳۷۶ به نقل از Summers, 1987).

بیان مسئله

سالانه حجم انبوهی از مدارک و اطلاعات با صرف هزینه‌های سنگین گردآوری، آماده‌سازی، سازماندهی و ذخیره می‌شود. برای تهیه این مدارک و اطلاعات هزینه‌های ریالی و ارزی زیادی صرف شده و هزینه‌های مضاعفی نیز برای

نگهداری و حفاظت از آنها منظور می‌شود؛ اما تاکنون کمتر به مطالعه علمی و دقیقی درباره نیازهای اطلاعاتی «واقعی» استفاده‌کنندگان پرداخته شده است. همچنان اطلاعات ما درباره یک روش مدیریتی صحیح، کارآمد و مؤثر برای ارزیابی و اطمینان از اینکه اطلاعات فراهم شده برای کاربران مفید است یا خیر، اندک است. از آنجا که شناسایی علایق و نیازهای مراجعان به نشریه‌های ادواری، ابزار اولیه برنامه‌ریزی و سازماندهی خدمات عمومی به آنهاست و با توجه به اینکه تاکنون پژوهشی در این زمینه صورت نگرفته است، این پژوهش بر آن است که نیاز مراجعان کتابخانه‌های عمومی استان اصفهان به نشریه‌ها را شناسایی کند تا مسئولان کتابخانه‌ها برای پاسخگویی به آنها راهکارهای مناسبی را اتخاذ نمایند.

پژوهش حاضر می‌کوشد به دو سؤال پاسخ دهد: نشریه‌های خریداری شده تا چه میزان برای کتابخانه‌های عمومی، مورد علاقه و نیاز مراجعان است؟ چه نشریه‌هایی مورد علاقه مراجعان است و به چه نشریه‌هایی علاقه ندارند؟ این پژوهش ضمن بررسی نیازهای مراجعان در مورد نشریه‌های ادواری، به میزان مناسب بودن آنها با هدفهای کتابخانه‌های عمومی نیز می‌پردازد.

یافته‌ها

وضعیت شخصی پاسخ‌دهندگان

بیش از ۷۰٪ پاسخ‌دهندگان (حدود سه چهارم) زن و نزدیک به یک چهارم مرد هستند. همچنین، بیش از سه چهارم پاسخ‌دهندگان در رده سنی جوان و بین ۱۶ تا ۳۵ سال هستند. بر اساس آمار، کمترین تعداد در رده‌های سنی مربوط به میانسالان با حدود ۳٪ و بیشترین آنها مربوط به سنین ۱۶ تا ۲۵ سال است (جدول ۱).

جدول ۱. وضعیت پاسخ‌دهندگان از لحاظ جنس و سن

سن	مرد			زن		جمع کل
	تعداد	درصد	جمع	تعداد	درصد	
۵-۱۵	۸۵	۱۱	۲۴	۳/۰۹	۱۰۹	۱۲/۹۵
۱۶-۲۵	۳۶۲	۴۶/۶	۱۲۴	۱۶	۴۸۶	۶۰/۲۵
۲۶-۳۵	۷۰	۹/۰۲	۴۷	۶/۰۶	۱۱۷	۱۶/۷
۳۶-۴۵	۲۶	۳/۳۵	۲۱	۲/۷۱	۴۷	۶/۹۵
>۴۵	۶	۰/۷۷	۱۱	۱/۴۲	۱۷	۲/۹
	۵۴۹	۷۰/۷	۲۲۷	۲۹/۳	۷۷۶	۱۰۰

داده‌های مندرج در جدول ۱ نشان می‌دهد حدود دو سوم پاسخ‌دهندگان، دارندگان مدرک تحصیلی زیر دیپلم، دیپلم و کارشناسی هستند. کمترین تعداد به دارندگان مدرک کاردانی و دکتری تعلق دارد. در بین مشاغل مختلف، بخش بزرگی از پاسخ‌دهندگان (حدود ۷۰٪) را دانش‌آموزان و دانشجویان تشکیل می‌دهند که از این گروه سهم دانش‌آموزان حدود ۴۰٪ است. مشاغل آزاد و کارمندان با ۱۶ و ۱۰٪ در رده بعدی پاسخ‌دهندگان هستند. کارگران و روزنامه‌نگاران از نظر شغلی، جزء کمترین پاسخ‌دهندگان هستند.

فاصله زمانی استفاده از کتابخانه

برای آشنایی بیشتر، از مراجعان خواسته شد میزان مراجعه خود را به کتابخانه بیان کنند. در اینجا نیز سه چهارم پاسخ‌دهندگان، مراجعان همیشگی کتابخانه هستند که به صورت روزانه و یا هفتگی از کتابخانه استفاده می‌کنند. در اینجا حدود ۱۲٪ به صورت ماهانه و به همین میزان به صورت فصلی یا گاه به گاه از کتابخانه استفاده می‌کنند.

جدول ۲. فاصله زمانی استفاده از کتابخانه

درصد	فاصله زمانی استفاده از کتابخانه	
۲۰/۳	۱۶۱	روزانه
۵۴/۶	۴۳۲	هفتگی
۱۲/۷	۱۰۱	ماهانه
۳/۴	۲۷	فصلی
۸/۸	۷۰	گاه به گاه
۱۰۰	۷۹۱	جمع

نشریه‌های مورد علاقه پاسخ‌دهندگان

از پاسخ‌دهندگان خواسته شد اولویت نشریه‌های موجود در کتابخانه را که مورد علاقه آنهاست، مشخص کنند. در جدول ۱، سیاهه این ۵۱ نشریه مورد علاقه بر حسب اولویت در سه ستون مشخص شده است. به نشریه‌های ستون اول بین ۷/۸۹ تا ۱۲٪ اعضا، به نشریه‌های ستون دوم بین نیم تا ۲٪ اعضا و به نشریه‌های ستون سوم کمتر از نیم درصد اعضا علاقه‌مند بوده‌اند.

جدول ۳. رتبه بندی نشریه‌ها بر حسب علاقه کاربران

رتبه	نشریه	رتبه	نشریه	رتبه	نشریه	رتبه	نشریه	رتبه	نشریه	رتبه	نشریه
۱	تغذیه و سلامتی	۱۸۵	۷/۸۹	۱۸	سروش کودکان	۴۹	۲/۰	۳۵	پرسمان	۱۱	۰/۴۷
۲	سرآشپز	۱۶۹	۷/۲۱	۱۹	باران	۴۵	۱/۹۲	۳۶	پلاک ۸	۱۰	۰/۴۳
۳	هفته نامه سروش	۱۶۱	۶/۸۷	۲۰	وب	۴۱	۱/۷۵	۳۷	راه	۸	۰/۳۴
۴	دوهفته نامه گل آقا	۱۵۵	۶/۶۱	۲۱	آینه هنر	۳۹	۱/۶۶	۳۸	سروش هفتگی	۸	۰/۳۴
۵	زن روز	۱۵۱	۶/۴۴	۲۲	شاهد نوجوان	۳۶	۱/۵۴	۳۹	خط اول	۵	۰/۲۱
۶	دنیای تغذیه	۱۲۹	۵/۵	۲۳	شبکه	۳۶	۱/۵۴	۴۰	روشان	۵	۰/۲۱
۷	دنیای کامپیوتر و ارتباطات	۱۱۱	۴/۷۴	۲۴	معارف اسلامی	۳۶	۱/۵۴	۴۱	زمانه	۵	۰/۲۱

ردیف	نشریه	اولویت	درصد	ردیف	نشریه	اولویت	درصد	ردیف	نشریه	اولویت	درصد
۸	دانشمند	۹۹	۴/۲۲	۲۵	کودکان و مادران	۳۳	۱/۴۱	۴۲	۱۵ خرداد	۴	۰/۱۷
۹	موعود	۷۶	۳/۲۴	۲۶	کیهان فرهنگی	۳۳	۱/۴۱	۴۳	شاهد جوان	۴	۰/۱۷
۱۰	کیهان کاریکاتور	۷۴	۳/۱۶	۲۷	آینه پژوهش	۳۱	۱/۳۲	۴۴	صنایع هوایی	۴	۰/۱۷
۱۱	سپیده دانایی	۷۲	۳/۰۷	۲۸	پاسدار اسلام	۲۸	۱/۱۹	۴۵	پوپک	۲	۰/۰۹
۱۲	سینما ویدئو	۷۱	۳/۰۳	۲۹	بالتارات	۲۳	۰/۹۸	۴۶	کیهان هفتگی	۲	۰/۰۹
۱۳	اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی	۶۸	۲/۹	۳۰	شاهد کودک	۲۲	۰/۹۴	۴۷	نهاد	۲	۰/۰۹
۱۴	ماشین	۶۶	۲/۸۲	۳۱	روزنامه قدس	۲۰	۰/۸۵	۴۸	طراوت	۱	۰/۰۴
۱۵	پیام زن	۵۹	۲/۵۲	۳۲	تحقیقات اسلامی	۱۹	۰/۸۱	۴۹	فرهنگ ایثار	۱	۰/۰۴
۱۶	شاهد جوان	۵۲	۲/۲۲	۳۳	شاهد یاران	۱۷	۰/۷۳	۵۰	کاریکاتور	۱	۰/۰۴
۱۷	دانش خودرو	۵۱	۲/۱۸	۳۴	حضور	۱۲	۰/۵۱	۵۱	کودکان	۱	۰/۰۴

نشریه‌های مورد استفاده مراجعان

در یک بازه زمانی یک ماهه، از کتابداران جامعه آماری خواسته شد تا گزارشی از هر بار مراجعه افراد به قفسه نشریه‌ها، برداشتن مجله و استفاده از آن را روی میز مطالعه یا در سالنهای مطالعه، ارائه دهند. گزارشها نشان داد از بین نشریه‌های ارسالی به کتابخانه‌های استان، ۱۱ عنوان بیش از ۸۰۰ بار، ۴ مورد بین ۶۰۰ تا ۷۹۹ بار، ۳ عنوان بین ۴۰۰ تا ۵۹۹ بار، ۱۰ عنوان بین ۲۰۰ تا ۳۹۹ بار و ۸۱ عنوان کمتر ۲۰۰ بار استفاده شده‌اند. ۱۲ عنوان از ۲۰ عنوان که بین ۴۰۰ تا ۸۰۰ بار مورد استفاده بوده‌اند، در فهرست اولویت ستون اول (جدول ۳) و ۶ مورد در فهرست اولویت ستون دوم (جدول ۳) قرار دارند؛ یعنی در مورد ۱۹ عنوان بین علاقه ابراز شده و استفاده واقعی، همخوانی وجود دارد.

جدول ۴. مشاهده استفاده کاربران از مجله‌های موجود در کتابخانه‌های عمومی

ردیف	عنوان نشریه‌ها	میزان استفاده
۱	هفته نامه سروش - زن روز - تغذیه و سلامتی - دنیای تغذیه - سروش کودکان - سرآشپز - ماشین - موعود - دانشمند - سپیده دانایی - یا لثارات	بیش از ۸۰۰ بار استفاده
۲	باران - وب - کودکان و مادران - کیهان کاریکاتور - شهرزاد	بین ۶۰۰ تا ۷۹۹ بار استفاده
۳	پیام زن - سینما ویدئو - روزنامه قدس	بین ۴۰۰ تا ۵۹۹ بار استفاده
۴	دو هفته نامه گل آقا - شاهد جوان - پاسدار اسلام - دانش خودرو - شاهد کودک - راه - اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی - پلاک ۸ - شبکه - دنیای کامپیوتر و ارتباطات	بین ۲۰۰ تا ۳۹۹ بار استفاده
۵	پانزده خرداد - غذا - صنایع هوایی - کیهان فرهنگی - پرتو - معارف اسلامی - فیلم - پنجره - کودک - پرسمان - شاهد نوجوان - زمانه - آینه هنر - حضور - خانواده سبز - کمیک استریپ - آینه پژوهش - تحقیقات اسلامی - سلام بچه‌ها - شاهد یاران - یاران - موفقیت - سیاحت غرب - خط اول - روزهای زندگی - پیام کتابخانه - سروش جوان - روشن - سروش نوجوان - استعدادهای درخشان - اقتصاد و آینده - اندیشه گستر - سینما رسانه - قبسات - مسجد - پگاه - راه زندگی - سی نما رسانه - صحنه نمایش - پرتو سخن - زن روز - کوثر - نجوم - بازیهای رایانه‌ای - پرسمان - پیک سنجش - تاریخ اسلام - در راه - دریچه - رسانه سینما - سروش - شعر - فرهنگ اصفهان - فرهنگ ایثار - فرهنگ پویا - فولاد - گلستان قرآن - مهندسی خودرو - میثاق (محلی) - نگاه - نوآور - نوجوان - هفت - هفته نامه پگاه - هنرهای زیبا - یاس راهبرد - باران - پوپک - پیام آبادگران اصفهان - توس - جوان - چاپ و نشر - حرم - خانواده - دانشگر - رامشه (محلی) - قدس - کتاب هفته - کشت و دام - نما	زیر ۲۰۰ عنوان مورد استفاده

نشریه‌های پیشنهاد شده توسط مراجعان

از کتابداران خواسته شد تا در مصاحبه‌های کوتاه با مراجعان، از آنها بخواهند چنانچه نشریه مورد علاقه آنان در کتابخانه موجود نیست، نام آن را ذکر کنند. با این سؤال، نشریه‌هایی که بیشتر مورد علاقه مراجعان بود، مشخص شد. نتایج ارائه شده در جدول ۵، نشریه‌هایی هستند که بیشترین میزان تقاضا (۱۸ عنوان) برای آنها ذکر شده است.

جدول ۵. نشریه‌های دارای بیشترین درخواست توسط مراجعان

ردیف	نام نشریه	تعداد درخواست	درصد درخواست
۱	خانواده سبز	۳۹	۱۰/۲۶
۲	روزهای زندگی	۲۹	۷/۶۳۲
۳	موفقیت	۲۶	۶/۸۴۲
۴	خانواده	۱۷	۴/۴۷۴
۵	راه زندگی	۱۱	۲/۸۹۵
۶	هنر آشپزی	۱۱	۲/۸۹۵
۷	اطلاعات هفتگی	۶	۱/۵۷۹
۸	جدول	۶	۱/۵۷۹
۹	صنایع آرایشی و بهداشتی	۵	۱/۳۱۶
۱۰	پوست و مو	۴	۱/۰۵۳
۱۱	دنیای تصویر	۴	۱/۰۵۳
۱۲	سرآشپز	۴	۱/۰۵۳
۱۳	شادکامی	۴	۱/۰۵۳
۱۴	عکس	۴	۱/۰۵۳
۱۵	کامپیوتر	۴	۱/۰۵۳
۱۶	کامپیوتر جوان	۴	۱/۰۵۳
۱۷	کودکان و مادران	۴	۱/۰۵۳

نشریه‌های پیشنهاد شده توسط کتابداران

از کتابداران نیز خواسته شد چنانچه نشریه‌ای را برای کتابخانه زیر نظر خود مفید می‌دانند آن را مشخص کنند. پاسخهای داده شده به این درخواست، در جدول ۶ فهرست شده است.

جدول ۶. نشریه‌های دارای بیشترین درخواست توسط کتابدار برای خرید

ردیف	نام نشریه	تعداد درخواست	درصد درخواست
۱	خانواده سبز	۲۸	۹/۰۶
۲	موفقیت	۲۴	۷/۷۷
۳	روزهای زندگی	۱۷	۵/۵
۴	اطلاعات علمی	۸	۲/۵۹
۵	هنر آشپزی	۷	۲/۲۷
۶	سرآشپز	۷	۲/۲۷
۷	راه زندگی	۷	۲/۲۷
۸	خانواده	۷	۲/۲۷
۹	کامپیوتر	۶	۱/۹۴
۱۰	دنیای کامپیوتر و ارتباطات	۶	۱/۹۴
۱۱	وب	۵	۱/۶۲
۱۲	کودکان و مادران	۵	۱/۶۲
۱۳	ماشین	۴	۱/۲۹
۱۴	روزنامه جام جم	۴	۱/۲۹
۱۵	اطلاعات هفتگی	۴	۱/۲۹
۱۶	اطلاعات	۴	۱/۲۹

نتایج

یافته‌های مربوط به وضعیت شخصی پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد جامعه کتابخانه عمومی دارای مشخصه‌های زیر است:

- جامعه‌ای است جوان که دو سوم آنها در سنین جوانی هستند.
- جامعه‌ای است که در آن زنان به طور روزافزون از کتابخانه استفاده می‌کنند.
- جامعه‌ای است تحصیلکرده که فقط درصد کمی از آنها تحصیلات عمومی را نگذرانده‌اند.

در برخورد با این جامعه، باید نشریه‌هایی انتخاب شوند که هم به لحاظ ویژگی‌های جنسی و هم به لحاظ سطوح تحصیلی، مورد نیاز و علاقه آنها باشد.

یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین نشریه‌های انتخابی ارسالی بر حسب درجه کتابخانه و علاقه و نیازهای مراجعان، تفاوت‌های فراوانی وجود دارد. در مجموعه کتابخانه‌های عمومی، نشریه‌های ادواری وجود دارند که مراجعان هیچ‌گونه مراجعه‌ای به آنها ندارند یا بسیار اندک به آنها مراجعه می‌کنند. در عین حال، نشریه‌هایی هستند که احتمالاً پر مراجعه‌اند، اما در مجموعه کتابخانه وجود ندارند.

در این پژوهش، نشریه‌های مورد علاقه مراجعان بالفعل به سه طریق شناسایی شد: سؤال از مراجعان، سؤال از کتابداران، و شناسایی میزان استفاده از نشریه‌ها. یافته‌ها نشان داد تهیه‌کنندگان نشریه‌های ادواری کتابخانه‌های عمومی که شیوه‌کونی مجموعه‌سازی نشریه‌ها را به کار می‌برند، مقادیر زیادی از بودجه خود را صرف خرید مواردی می‌کنند که مورد توجه مخاطبان نیست.

یافته‌ها نشان می‌دهد ده عنوان نشریه (حدود ۶۰٪) هم توسط کتابداران و هم توسط مراجعان به صورت مشترک، در بالای سیاهه پیشنهادی هر دو گروه قرار دارد

(اطلاعات هفتگی، خانواده، خانواده سبز، راه زندگی، روزهای زندگی، سرآشپز، کامپیوتر، کودکان و مادران، موفقیت، هنر آشپزی). بدون شک، توجه به این نشریه‌ها و دسترس‌پذیر ساختن هر چه بیشتر آنها، گامی در جهت توجه بیشتر به خواست مراجعان است.

پیشنهادها

اولین پیشنهاد، کنار گذاشتن روش کنونی ارسال نشریه‌ها بر حسب درجه کتابخانه و ایجاد سازوکاری برای سفارش مجله‌های مورد علاقه هر کتابخانه به صورت جداگانه است. اعلام این راهکار جدید به عموم جامعه و نیازسنجی از جامعه کتابخانه برای سفارش نشریه مورد علاقه آنها، باعث می‌شود کتابخانه به نیازهای واقعی مراجعان بیشتر پاسخ دهد. اعلام اسامی تمامی نشریه‌های موجود در کشور از طریق وبسایت نهاد کتابخانه‌های عمومی و ارسال یک نسخه از هر نشریه انتخاب شده برای کتابخانه‌ها، دسترسی به مجله‌های مورد درخواست را در مناطق شهری کوچک و متوسط امکان‌پذیر می‌سازد. فراهم آوردن دسترسی به متن کامل مجله‌های الکترونیکی همه پسند و نیز تخصصی، پاسخگوی نیازهای تحقیقاتی گاه به گاه مراجعان نیز خواهد بود.

همچنین، سفارش نیز می‌تواند به یکی از شیوه‌های زیر باشد:

الف) نشریه‌ها در هر کتابخانه به صورت غیر متمرکز سفارش داده و دریافت شوند (نبود تمرکز مجموعه‌سازی نشریه‌ها در نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور).

ب) نشریه‌های هسته به صورت متمرکز و نشریه‌های مورد علاقه مراجعان به صورت غیر متمرکز تهیه شود.

منابع

- آیین‌نامه اجرایی قانون تأسیس و نحوه اداره کتابخانه‌های عمومی کشور (۱۳۸۸). تاریخ بازیابی: ۵ تیرماه ۱۳۸۸، قابل دسترسی در:
[http://www.iranpl.ir/Portal/Home/Default.aspx?CategoryID=\[۸۸/۱۰/۲۵\]d271f0c5-6e63-4b29-84ec-97c8f524525b](http://www.iranpl.ir/Portal/Home/Default.aspx?CategoryID=[۸۸/۱۰/۲۵]d271f0c5-6e63-4b29-84ec-97c8f524525b)
- اسدی، مریم و شهرزاد شریفی (۱۳۸۵). نیازسنجی پایگاه‌های اطلاعاتی و مجلات الکترونیکی موجود در کتابخانه دانشگاه صنعتی شریف. نما: مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک ایران. دوره ششم شماره سوم.
- بابایی، محمود (۱۳۷۶). مبانی نیازسنجی اطلاعات. اطلاع‌رسانی دوره ۱۲ شماره ۴.
- بیرانوند، بهمن و علی بیرانوند (۱۳۸۷). بررسی وضعیت کتابخانه‌های آموزشگاهی مقطع متوسطه استان لرستان در سال ۱۳۸۷. نما: مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران. دوره هشتم، قابل دسترسی در:
http://www.irandoc.ac.ir/data/e_j/vol11/beiranvand1_abs.htm
- The Public library service: IFLA/UNESCO guidelines for development /Ed. for the Section of Public Libraries by Philip Gill et. al. -München : Saur, 2001, XVI, 116 p.
- Summers, Gene F. et al. Needs Assessment. Iowa State University Press. 1987.p.9